

Universitatea Națională de Arte „George Enescu” IAȘI
Facultatea de Interpretare, Compoziție și Studii Muzicale Teoretice
DOCTORAT ȘTIINȚIFIC

TEZĂ DE DOCTORAT

**MUZICA CORALĂ NEOPROTESTANTĂ
CONTEMPORANĂ DIN ROMÂNIA**

REZUMAT

Conducător științific:

Prof. univ. dr. LAURA VASILIU

Doctorand:

CARMEN TĂNASĂ (căs. ALMĂȘANU)

IAȘI

2019

1

Cuprins

Introducere

PARTEA I

APARIȚIA ȘI DEZVOLTAREA MUZICII CORALE ÎN PRACTICA LITURGICĂ A COMUNITĂȚILOR NEOPROTESTANTE DIN ROMÂNIA

CAPITOLUL I

Scurt istoric al apariției comunităților neoprotestante în România

1.1. Cultul Bisericii Creștine Baptiste

1.1.1. Istoricul și doctrina cultului

1.1.2. Rolul muzicii în cadrul slujbei religioase

1.2 Cultul Bisericii Creștine Penticostale

1.2.1. Istoricul și doctrina cultului

1.2.2. Rolul muzicii în cadrul slujbei religioase

1.3. Cultul Bisericii Creștine după Evanghelie

1.3.1. Istoricul și doctrina cultului

1.3.2. Rolul muzicii în cadrul slujbei religioase

1.4. Cultul Bisericii Adventiste de Ziua a Șaptea

1.4.1. Istoricul și doctrina cultului

1.4.2. Rolul muzicii în cadrul slujbei religioase

Concluzii

CAPITOLUL II

Evoluția muzicii de la unisonul congregațional la apariția corurilor

2.1 Genurile muzicii protestante

2.1.1. Coralul

2.1.2. Anthemul

2.1.3. Imnul

2.1.4. Cantata

2.1.5. Pasiunea

2.1.6. Oratoriul

Concluzii

CAPITOLUL III

Muzica corală neoprotestantă în biserică și societate

3.1. Dimensiunea liturgică a muzicii corale neoprotestante

3.2. Relația dintre muzică și text

3.3. Dimensiunea extraliturhică a muzicii corale neoprotestante

Concluzii

PARTEA A II-A

MUZICA CORALĂ NEOPROTESTANTĂ CONTEMPORANĂ DIN ROMÂNIA

CAPITOLUL IV

Generația compozitorilor contemporani din bisericile neoprotestante din România

4.1. Generația primilor compozitori români ai muzicii corale neoprotestante

4.1.1. Compozitori din Biserica Baptistă

4.1.2. Compozitori din Biserica Penticostală

4.1.3. Compozitori din Biserica Adventistă De Ziua a Șaptea

4.2. Generația compozitorilor neoprotestanți contemporani

4.2.1. Compozitori contemporani din Biserica Baptistă

4.2.2. Compozitori contemporani din Biserica Penticostală

4.2.3. Compozitori contemporani din Biserica Creștină după Evanghelie

4.2.4. Compozitori contemporani din Biserica Adventistă de Ziua a Șaptea

4.3. Compozitori contemporani din bisericile neoprotestante din diaspora

Concluzii

CAPITOLUL V

Vârfuri ale creației corale neoprotestante. Limbaj și semnificație

5.1. Lucrări corale din Cultul Baptist: compoziții originale și aranjamente

5.1.1. *Aud un cor de păsărele*- Ioan Chișmorie

5.1.2. *Numai harul*- Teodor Caciora

5.1.3. *Așa cum sunt*- Teodor Caciora

5.1.4. *Eu nu sunt mai mult*- Teodor Caciora

5.1.5. *Răspunde-mi, Doamne!* - Nelu Mureșan

5.1.6. *E fericit...* - Nelu Mureșan

5.1.7. *Gata îmi este inima să cânte* - Kenneth Tucker

5.1.8. *Colindul păstorilor* - Iulian Teodorescu

5.1.9. *Toți să fie una*- Emanuel Bălăceanu

5.2. Lucrări corale din Cultul Penticostal: compoziții originale și aranjamente

5.2.1. *Într-o zi ca astăzi, Isus înviase*- Mircea Ciugudean

5.2.2. *Toată lauda* -Simion Buzduga

5.2.3. *Trăiește-ți viața cu folos*- Marian Fedur

5.2.4. *Pe marea vieții*-Andrei Fedur

5.3. Lucrări corale din Cultul Adventist de Ziua a Șaptea: compoziții originale și aranjamente

5.3.1. *Recepție la Marea de Cristal* -Valeriu Burciu

5.3.2. *Prin legământ*- Cezar Geantă

5.3.3. *Psalm*- Cezar Geantă

5.3.4. *Isuse Hristoase*- Mircea Valeriu Diaconescu

5.3.5. *Biruința noastră*- Cristian Ciucă

5.4. Creații muzicale extraliturgice

5.4.1. *Cer senin*- arr. Teodor Caciora

5.4.2. *Când te cheamă Domnul*- arr. Silviu Bratu

5.4.3. *Vorbește, Doamne*- arr. Dor Niculescu

5.4.4. *Osterlied*- arr. Dor Niculescu

5.4.5. *Canonul Floriilor Hristos Cel Ce Vine*- Mircea Valeriu Diaconescu

5.4.6. *Cantata Călătoria Creștinului*- Emanuel Bălăceanu

5.4.7. *Spre slava Ta uniți*- Adrian Stroici

Concluzii

CAPITOLUL VI

Manifestările muzicii corale neoprotestante pe teritoriul țării noastre

6.1. Rolul fundației Jubilate în cadrul muzicii corale din bisericile Alianței Evanghelice

6.2. Ansambluri corale și vocal-instrumentale neoprotestante din România

6.2.1. Ansambluri corale și vocal-instrumentale din mediul evanghelic

6.2.2. Ansambluri corale și vocal-instrumentale din mediul adventist

Concluzii

Concluzii finale

Tab.1- Caracteristici de sinteză ale lucrărilor analizate

Bibliografie

Bibliografie electronică

Anexa 1. Compozitori din comunitățile neoprotestante românești

Anexa 1.1. Compozitori din Comunitățile Baptiste

Anexa 1.2. Compozitori din Comunitățile Penticostale

Anexa 1.3. Compozitori din Comunitățile Creștine după Evanghelie

Anexa 1.4. Compozitori din Comunitățile Adventiste de Ziua a Șaptea

Rezumat

Lucrarea *Muzica corală românească neoprotestantă contemporană din România* reprezintă o analiză a muzicii corale din cadrul confesiunilor neoprotestante în epoca contemporană, din care fac parte Cultul Baptist, Cultul Penticostal, Cultul Creștin după Evanghelie și Cultul Adventist de Ziua a Șaptea.

Încă de la începutul existenței cultelor neoprotestante pe teritoriul țării noastre, resursele muzicii corale au fost împrumutate atât din spațiul european cât și cel extraeuropean, fiind traduse și adaptate specificului autohton.

Spre deosebire de muzica practică în biserica ortodoxă sau catolică, muzica neoprotestantă are un caracter deschis care valorifică mai multe tipuri de tradiție, o muzică ce conține o cantitate foarte însemnată de piese. Alegerea acestor creații, adaptarea și includerea lor în repertoriul liturgic sau extraliturgic se realizează în funcție de nevoile specifice fiecărei comunități în parte, ținând cont de tradiția muzicală, mediul social, nivelul de cultură și nu în ultimul rând, de preferința credincioșilor.

În urma reflecției asupra diverselor pagini ale muzicii corale și vocal-simfonice de care am dispus înainte și pe parcursul cercetării, am considerat necesară efectuarea unei evaluări și selecții a acestora, având în vedere valoarea lor muzicală, meșteșugul componistic, raportul dintre cantitatea de aranjamente și creații originale dar și surprinderea stadiului la care se prezintă interesul tinerei generații de a se deschide spre muzica autohtonă și de a o valorifica în propriile creații. Din întreaga literatură muzicală neoprotestantă existentă ce se adresează corurilor mixte, corurilor pe voci egale, corurilor bărbătești și corurilor de copii, m-am oprit asupra creațiilor corale destinate ansamblurilor mixte, inițiind cercetarea ținând seama de meșteșugul de creație corală armonică, polifonică sau modală a diverșilor compozitori neoprotestanți contemporani din care să pot desprinde aspecte originale, în maniera de a valorifica tradiția și de a descoperi posibilități noi care acced la asimilarea unor tradiții muzicale dinafara țării noastre și care pot fi aplicate în biserică.

Relevanța lucrării constă în faptul că informațiile pe care le conține descriu muzica corală din întregul spațiu neoprotestant, zonă neexplorată până în acest moment de către muzicologia românească.

Metodele de cercetare aplicate alături investigația istorică, ce are în vedere evoluția genurilor muzicale destinate spațiului liturgic pornind de la muzica veche reformată până în perioada contemporană, și analiza partiturilor, focalizând atenția asupra relației dintre cuvântul religios cu sensurile sale și înveșmântarea lui muzicală, ținând totodată cont și de caracterizarea stilurilor și a valorii muzical-estetice a creațiilor.

PARTEA I

APARIȚIA ȘI DEZVOLTAREA MUZICII CORALE ÎN PRACTICA LITURGICĂ A COMUNITĂȚILOR NEOPROTESTANTE DIN ROMÂNIA

CAPITOLUL I- Scurt istoric al apariției comunităților neoprotestante în România

Considerate a fi ecouri târzii ale reformelor religioase din secolul al XVI-lea care au debutat cu cea luterană, comunitățile neoprotestante de pe teritoriul țării noastre s-au conturat la începutul secolului al XIX-lea datorită prezenței unor misionari străini. Deși credincioșii acestor confesiuni se autointitulează fie protestanți, fie evanghelici, denumirea de *neoprotestant* a fost utilizată de către autoritățile Statului pentru a deosebi noile biserici de vechile biserici protestante.

Potrivit Secretariatului de Stat pentru Culte, în România sunt recunoscute următoarele Culte Neoprotestante: *Cultul Bisericii Creștine Baptiste, Cultul Bisericii Creștine după Evanghelie, Cultul Bisericii Creștine Penticostale și Cultul Bisericii Adventiste de Ziua a Șaptea.*

1.1. Cultul Bisericii Creștine Baptiste

1.1.1. Istoricul și doctrina cultului

Baptiștii reprezintă una dintre cele mai răspândite confesiuni din lume și sunt o denominație creștină al cărei nume derivă din doctrina distinctivă a botezului credincioșilor, administrat prin intermediul imersiunii totale în apă.

În România, cultul baptist apare în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, în vestul Transilvaniei, sudul Basarabiei, Bucovina și Dobrogea, datorită activității lui **Karl Johann Scharschmidt**, dulgher german care, emigrat în 1856, face prima misiune în rândurile conaționaliilor săi în București și **Novak Antal**, croitor maghiar care formează o primă grupare baptistă la Salonta Mare, în Bihor, la 1875.

1.1.2. Rolul muzicii în cadrul slujbei religioase

În cadrul Bisericii Creștine Baptiste, muzica contribuie la crearea unei atmosfere de meditație, de slavă la adresa lui Dumnezeu, de bucurie și entuziasm comunitar. Conducerea serviciului divin este încredințată pastorului care are misiunea de a propovădui Cuvântul lui Dumnezeu comunității.

Dirijorul **Mihai Brumar**, muzician care studiasse la Budapesta, a înființat primul cor în biserica baptistă în anul 1899 și a elaborat prima carte de cântări pe note, *Sunetele Evangheliei*, ce cuprindea 60 de cântări.

1.2 Cultul Bisericii Creștine Penticostale

1.2.1. Istoricul și doctrina cultului

Apărută la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX în Statele Unite ale Americii, mișcarea religioasă cunoscută sub denumirea de *Pentecostalism* (de la grecescul *pentekoste*-cincizeci) este caracterizată de convingerea că după convertire toți creștinii ar trebui să caute o

experiență personală numită botezul cu Duhul Sfânt, potrivit promisiunii făcute de către Isus Hristos ucenicilor înainte de a Se înălța la cer. Organizarea mișcării este legată de predicatorii **Charles Parham** și **William Joseph Seymour**, care au trezit mare interes cu privire la experiența botezului cu Duhul Sfânt.

În țara noastră, pentecostalismul a ajuns în preajma anului 1918 datorită activității unui emigrant român pe nume **Pavel Budeanu** care răspândea ideile pentecostale prin intermediul revistei românești *Adevărul Biblic* editată în Statele Unite ale Americii, la Cleveland. Prima biserică pentecostală a luat ființă la 10 septembrie 1922 în comuna Păuliș județul Arad, în casa lui Gheorghe Bradin.

1.2.2. Rolul muzicii în cadrul slujbei religioase

Tipicul liturgic constă în participarea tuturor credincioșilor la serviciul divin care este alcătuit din rugăciune, predicarea Cuvântului lui Dumnezeu și intonarea de cântări în comun sau de către coruri cu sau fără acompaniament instrumental.

Primul repertoriu coral pentecostal a fost alcătuit din cântări preluate din culegerile baptiste *Cântările Evangheliei* și *Imnurile credinței*, editate de către pastorii Ieremia Hodoroabă și Valentin Popovici, culegeri intrate în mod clandestin în România ce conțineau un mare număr de cântări traduse din limba engleză.

În perioada contemporană, muzica din cadrul bisericii pentecostale este marcată de o întrepătrundere de stiluri și genuri, în mare parte similare celor prezente în muzica laică.

1.3. Cultul Bisericii Creștine după Evanghelie

1.3.1. Istoricul și doctrina cultului

Cultul Creștin după Evanghelie a fost înființat la sfârșitul secolului al XIX-lea de către misionari aparținând Mișcării Fraților din Europa, mișcare ce își are originea în Marea Britanie, la începutul secolului al XIX-lea, extinzându-se în Elveția, Germania, Anglia și în coloniile americane, cu scopul de a-i conduce pe credincioși prin studii biblice la o spiritualitate mai profundă, schimbând accentul de la ritualuri la convertirea personală și trăirea unei vieți evlavioase în Isus Christos.

În țara noastră, creștinii după Evanghelie au apărut la sfârșitul anului 1899 ca urmare a misiunii lui **Edmund Hamer Broadbent** (1861-1945) din Anglia și **Francisc Berney** (1869-1939) cu **Charles Aubert** din Elveția, convinși de nevoia propovăduirii Evangheliei pe teritoriul României.

1.3.2. Rolul muzicii în cadrul slujbei religioase

Ca și în cazul celorlalte culte neoprotestante, în Biserica Creștină după Evanghelie, muzica deține un rol important în închinarea și rugăciunea adresată lui Dumnezeu. Cartea de bază care cuprinde imnurile cântate de credincioși în cadrul serviciilor religioase se numește *Pe drumul credinței*, apărută în 1930, fiind una dintre cele mai reușite culegeri care au apărut până la cea vreme,

conținând imnuri provenite din repertoriul internațional de imnuri creștine, traduse de către profesorul de muzică Maytret.

1.4. Cultul Bisericii Adventiste de Ziua a Șaptea

1.4.1. Istoricul și doctrina cultului

Denumirea cultului provine de la cuvântul *adventus* care înseamnă *revenire*, conform textelor scripturale care vorbesc despre întoarcerea lui Isus pentru a întemeia împărăția Sa. Mișcarea adventistă își are originea în Statele Unite ale Americii la începutul secolului al XIX-lea datorită lui **William Miller** (1782-1849) care susținea că Hristos se va întoarce pentru a-i separa pe sfinți de păcătoși și pentru a inaugura Împărăția Sa de o mie de ani pe pământ. Pornind de la legea Vechiului Testament exprimată de Dumnezeu prin cele zece porunci, adventiștii serbează ziua de odihnă sâmbăta. Primul grup de adventiști de pe teritoriul țării noastre este reprezentat de către familia **Aslan** din Pitești, sub influența misionarului polonez **Michael Belina Czechowsky** și a misionarului de origine germană **Ludwig Richard Conradi**.

1.4.2. Rolul muzicii în cadrul slujbei religioase

Cântarea a jucat un rol important în lauda și închinarea bisericii adventiste încă de la începuturile ei, compozitorii adventiști preluând și traducând nenumărate imnuri din repertoriul altor denominațiuni principale. Corectitudinea teologică a textului și calitatea muzicală a cântecelor au constituit trăsăturile dominante ale muzicii adventiste în toată evoluția sa.

Anul de debut al mișcării corale adventiste este 1907 la București, la solicitarea misionarului Johann F. Hinter, dirijorul corului fiind Nicolae Jelescu (1874-1947). Alături de Ștefan Demetrescu și Petre P. Paulini, primii păstori instruiți în Germania, Nicolae Jelescu va realiza în 1910 prima culegere de imnuri cu partiturile acestora, pentru a fi utilizate în cadrul slujbelor religioase de către comunitatea credincioșilor și de către corurile înființate.

După al doilea Război Mondial, prin contribuția dirijorului și organistului Horst Gehann din Sibiu, mișcarea corală va cunoaște un nou avânt, repertoriile și nivelul de interpretare din comunitatea *Popa Tatu* din București stabilind o tradiție de cultură și artă autentică în domeniul religios cu rezonanță în întreaga țară.

Concluzii

Încă de la început, comunitățile neoprotestante existente pe teritoriul țării noastre s-au distanțat de repertoriile, formele și stilurile interpretării muzicale proprii bisericii majoritare adoptând nu doar doctrina ci și cântările anglo-americane sau germane aduse de misionarii străini. Prezența muzicienilor profesioniști în rândul comunităților neoprotestante au impus treptat un gust estetic superior, trecând spre abordarea unui repertoriu diversificat care cuprindea și lucrări din literatura muzicală clasică, semnată de cei mai renumiți compozitori. Deoarece între teologia și muzica bisericilor neoprotestante există o conexiune evidentă (baza teologică permițând formarea unei

alianțe), în același mod, în decursul anilor cântarea a creat un liant puternic între aceste biserici prin preluarea și transferul repertoriilor de la o biserică la alta.

CAPITOLUL II- Evoluția muzicii de la unisonul congregațional la apariția corurilor

Reforma liturgică a lui Martin Luther a inclus atât elemente radicale cât și conservatoare, păstrând o continuitate cu muzica liturgică existentă, stimulând în același timp noi evoluții, în special cele legate de coralul congregațional, concentrându-se asupra problematicii limbii și a muzicii, ca elemente definitorii, purtătoare a mesajului comunității.

2.1 Genurile muzicii protestante

2.1.1. Coralul

Utilizat inițial pentru a desemna cântecul intonat de către o singură voce în liturghia bisericii occidentale, începând cu secolul al XVI-lea, coralul reprezintă genul muzical liturgic de origine luterană creat conform Reformei protestante pentru a fi cântat de către credincioși în timpul serviciului de cult în limba germană la unison sau armonizat. De-a lungul secolelor, coralul a evoluat de la o formă simplă la o varietate componistică și a cunoscut o largă răspândire și în muzica laică germană, influențând într-un fel sau altul toate genurile muzicale.

2.1.2. Anthemul

Derivat din *antifonie*, anthemul este un gen religios specific englez, apărut în secolul al XVI-lea în cadrul Bisericii anglicane, conceput pentru patru voci cu acompaniament instrumental, având ca modalitate inițială de interpretare cântatul alternat, cu frecvente imitații melodice ale diverselor voci. Spre sfârșitul secolului al XVIII-lea, anthemul bisericii anglicane va fi adoptat și de alte denominații protestante, evoluând și îmbogățindu-se în frumusețe și creativitate.

2.1.3. Imnul

Imnul a constituit o parte constantă a închinării în istoria bisericii protestante, Luther însuși, însuflețit de cântecul popular german, și-a folosit libertatea de a compune texte de imn ca o metodă de popularizare a noilor sale doctrine. Până în secolul al XVIII-lea, imnul englez apare într-o formă apropiată de coralul german, fiind genul care a exprimat cel mai bine credința protestantă engleză.

Pași decisivi în evoluția imnului au fost făcuți de Isaac Watts (1674-1748), farții John (1703-1791) și Charles Wesley (1707-1788) prin trecerea de la intonarea Psalmilor la crearea de imnuri neinspirate din Psalmi, considerând că textele trebuiau să exprime trăirile cele mai personale ale credincioșilor. Imnuri populare evangheliste au fost aduse din S.U.A de către Dwight L. Moody (1837-1899) și Ira D. Sankey (1840-1908), după 1960 cunoscând o transformare și gândire modernă.

2.1.4. Cantata

Apărută în secolul al XVII-lea ca principala muzică a serviciului luteran, cantata este o lucrare ce cuprinde un număr relativ de momente muzicale independente realizate din recitative, arii și corale cu text biblic, acompaniate de orgă sau formații instrumentale. Începând cu secolul al XX-lea, tematica

și forma cantatei vor cunoaște o mare diversificare, preluând elemente ce aparțin atât stilului omofon (forma de lied, rondo) cât și polifon (invențiune, canon, fugă, fugato), laicizarea conținutului plasându-i prezența în sala de concert.

2.1.5. Pasiunea

Constituită ca gen vocal-instrumental foarte apropiat de oratoriu, bazat pe textele evangheliilor și caracterizat de introducerea pateticului pentru a evoca suferințele lui Cristos din ultimele ore ale vieții sale, pasiunea va cuceri repede o complexitate ce o va plasa în categoria muzicii extraliturghice.

2.1.6. Oratoriul

Asemenea pasiunii, muzica oratoriului slujește redării unor sentimente general umane, prin mijlocirea unor subiecte biblice. Pornind de la ideea patimilor, Johann Sebastian Bach imprimă ideilor muzicale un aspect ce depășește cu mult natura practicii de cult, impunând o execuție cu caracter concertant.

Concluzii

Muzica protestantă a deținut un rol definitoriu în propagarea ideologiei reformatărilor și o continuitate perseverentă în istoria muzicii. De la coralul protestant la imnul clasic și evoluțiile ulterioare care duc la cântece și laude, muzica protestantă și-a menținut valabilitatea și valoarea prin existența multor melodii pline de viață care includ folclor și poezie populară.

CAPITOLUL III- Muzica corală neoprotestantă în biserică și societate

3.1. Dimensiunea liturgică a muzicii corale neoprotestante

Muzica liturgică reprezintă cântarea bisericească din cadrul slujbei duminicale sau din cadrul slujbelor speciale (sărbători anuale, botezuri, cununii, înmormântări) și are menirea de a pune în legătură omul cu divinitatea, fiind totodată expresia respectului și recunoștinței acestuia față de Dumnezeu. Participarea credinciosului la liturghie prin rugăciune și prin cânt îi creează sentimentul apropierii de Dumnezeu și intrarea în comuniune cu El.

3.2. Relația dintre muzică și text

Ceea ce conferă unitate liturghiei este textul religios care poate fi de origine scripturală sau nescripturală. Relația muzicii cu textul reprezintă una dintre preocupările majore ale liderilor responsabili de lucrarea muzicală din comunitățile neoprotestante. Datorită prezenței în cadrul repertoriilor corale neoprotestante a unui număr mare de lucrări traduse din alte limbi, se impune o atenție deosebită traducerii fidele a cuvintelor cu semnificațiile acestora din textul original precum și respectarea accentelor silabice pentru a se potrivi melodiilor.

3.3. Dimensiunea extraliturghică a muzicii corale neoprotestante

Începând cu secolul XX, compozitorii neoprotestanți au redescoperit noul sens al muzicii religioase de concert care explorează mai mult domeniul spiritual decât cel al muzicii moderne,

aplicând la scară largă propriile tehnici de compoziție în creații corale sau vocal simfonice. Concertele de muzică creștină sunt în general evenimente muzicale organizate în sala bisericii sau în săli publice de către soliști, formații, coruri profesioniste sau de amatori, al căror scop este unul evanghelic.

Concluzii

Atât în cadrul serviciilor liturgice cât și într-un cadru secular, capacitatea artei de-a comunica adevărurile biblice reprezintă trăsătura liturgică cea mai importantă. În orice confesiune există o legătură strânsă între concepția religioasă și modul de exprimarea a sentimentului religios.

PARTEA A II-A

MUZICA CORALĂ NEOPROTESTANTĂ CONTEMPORANĂ DIN ROMÂNIA

CAPITOLUL IV- Generația compozitorilor contemporani din bisericile neoprotestante din România

Dacă în primele decenii ale secolului trecut repertoriul muzicii corale neoprotestante românești stătea sub semnul împrumutului din circuitul universal prin traducerea unor imnuri din alte limbi, în perioada interbelică și cea a regimului comunist asistăm la o deschidere a muzicii către fondul autohton, prin contribuția remarcabilă a unor compozitori și poeți care au constituit generația de aur a muzicii corale, generația care a lăsat moștenire cele mai profunde și desăvârșite creații ce au devenit adânci și inepuizabile surse de inspirație pentru mulți dintre compozitorii secolului XXI.

4.1. Generația primilor compozitori români ai muzicii corale neoprotestante

Prima generație de compozitori reprezintă clasicii muzicii corale românești din viața bisericilor neoprotestante care au creat o muzică asemănătoare cu cea a marilor compozitori români de muzică corală din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

4.1.1. Compozitori din comunitățile baptiste

Jean Staneschi (1900-1980), pastor, secretar general al Uniunii Comunităților Baptiste, profesor și director al Seminarului Teologic Baptist din București, a desfășurat o intensă și fructuoasă activitate muzicală. A fost dirijor și compozitor, scriind un mare număr de cântări destinate ansamblurilor pentru voci egale și mixte. Alături de Titus Adorian și Iovan Miclea, Jean Staneschi a adus un aport considerabil la traducerea și adaptarea textelor multor imnuri. Cele mai multe dintre lucrările sale au fost cuprinse în culegerea *Cântările Triumfului* care a apărut în mai multe ediții.

Ioan Chișmorie Măderătanul (1904-1973), credincios baptist din Arad, a fost compozitor, dirijor și interpret, autor a peste 400 de cântări corale bisericesti prin intermediul cărora dorea să răspândească semenilor mesajul Evangheliei.

Titus Adorian (1915-1977) rămâne în istoria Cultului Baptist unul dintre primii dirijori profesioniști care a desfășurat o bogată activitate muzicală, înființând și dirijând numeroase coruri și

orchestre în București și în împrejurimi, primul instrumentist baptist absolvent de Conservator (Conservatorul de muzică privat *Egizio Martini* din București) care a cântat în formații profesionale.

Mihail Mia Iovin (1925-2019), unul dintre compozitorii bapțiști care între anii 1959-1964 a fost închis de către autoritățile vechiului regim comunist datorită convingerilor religioase, autorul lucrării autobiografice *Istoria unui rob al lui Hristos* și a volumului *Cântările Biruinței* editat în 2002, care conține 72 de cântări.

Anca Ciora (1968-2015), un muzician complex care rămâne în istoria muzicii corale neoprotestante pentru contribuția adusă la fondarea corului *Continental* din România, pentru traducerea unei cantități însemnate de texte din literatura corală neoprotestantă internațională precum și pentru realizarea unor creații corale originale.

4.1.2. Compozitori din Biserica Penticostală

Și în cadrul Bisericii Penticostale s-a afirmat un mare număr de compozitori de muzică corală:

Iacob Petrașcu (1927-2014) se numără printre pionierii muzicii penticostale, contribuția sa fiind definitorie pentru modul în care trebuie interpretate cântecele sacre, oferindu-le culoare, profunzime și luminozitate.

Dionisie Giuchici (1938-2004), deși nu a avut o pregătire muzicală, a îmbogățit patrimoniul creștin prin poeziile și cântecele sale care sunt în număr de aproape 1500, transmițându-le pe cale orală.

Mircea Ciugudean (1939-2006), unul dintre cei mai mari compozitori ai mișcării penticostale, autodidact nu numai în descifrarea tainelor compoziției ci și în ale interpretării, a lăsat moștenire o creație impresionantă care cuprinde aproximativ 2000 de cântări ce se găsesc în 19 caiete manuscrise. Alături de acești compozitori, s-au mai afirmat **Dan Sebastian Micu** (1956-2009), **Alecu Iacob**, **Dumitru Coroamă** (1943-2008), și **Chitu Berescu** (1936-2005).

4.1.3. Compozitori din Biserica Adventistă De Ziua a Șaptea

Horst Gehann (1928-2007), organist, dirijor și compozitor reprezentativ pentru Biserica Adventistă de Ziua a Șaptea din România, a fost primul muzician profesionist care a reformat muzica corală punând bazele unei veritabile școli de muzică religioasă adventistă în România, accentuând importanța alcătuirii unui repertoriu coral cât mai valoros și contribuind la ridicarea calității interpretative.

4.2. Generația compozitorilor neoprotestanți contemporani

Alături de compozitorii din prima generație, în perioada contemporană își desfășoară activitatea un număr însemnat de compozitori și aranžori care în ultimii ani contribuit în mod semnificativ la dezvoltarea muzicii corale, activitatea lor fiind legată de apariția unui număr remarcabil de ansambluri corale sau vocal-simfonice.

4.2.1. Compozitori contemporani din Biserica Baptistă

Daniel Stăuceanu, personalitate extrem de importantă pentru viața muzicală din cadrul cultului baptist, dirijor, compozitor și pedagog deosebit, a avut o contribuție determinantă în formarea unei adevărate școli muzicale în Biserica *Golgota* din București, promovând o muzică creștină de calitate.

Iovan Miclea a publicat numeroase studii și articole de specialitate, afirmându-se ca un prestigios profesor universitar, dirijor și compozitor, îndrumând și încurajând tinerii talentați să urmeze cursuri de muzică.

Ionel Mureșan, autorul culegerii *Clipe de har*, apărută la editura Arpeggione în anul 2008, a compus atât melodiile cât și versurile unor cântări cu mesaj creștin, destinate ansamblului coral mixt și corurilor pe voci egale.

Teodor Caciora, personalitate complexă, unul dintre compozitorii de renume pentru muzica corală și instrumentală din țara noastră, a realizat o serie de lucrări vocale, instrumentale și orchestrale dar mai ales s-a dedicat aranjamentelor corale abordând stiluri diferite. Atras fiind de creația unor compozitori și poeți creștini precum Nicolae Moldoveanu, Mia Iovin, Traian Dorz, Costache Ioanid, Iacob Brâncovan, compozitorul Teodor Caciora a dăruit muzicii corale din cadrul bisericilor evanghelice adevărate capodopere muzicale ce sunt nelipsite din repertoriile corurilor din țară și de peste hotare, acolo unde sunt comunități de creștini români.

Kenneth Tucker de naționalitate americană, stabilit în România din anul 1992, ocupă un loc extrem de important în galeria compozitorilor contemporani. Dincolo de elaborarea unor aranjamente și lucrările originale extrem de valoroase, prin multiplele activități desfășurate alături de echipa și Editura *Jubilate* a impulsionat creația corală din mediul evanghelic încurajând constant tinerii compozitori.

Iulian Teodorescu desfășoară o intensă activitate didactică și componistică, fiind un nume de referință pentru muzica corală din cadrul bisericilor evanghelice din țară și din diaspora. La realizarea creațiilor sale un rol extrem de important îl are Carmen Gavril, sora acestuia, textier de referință în cadrul imnologiei contemporane.

Dor Niculescu prin activitatea de compozitor și aranjor a adus un plus de frumusețe și culoare muzicii neoprotestante contemporane, fiind implicat în multe proiecte atât în biserică cât și în afara ei. Activitatea de referend muzical în cadrul Asociației *Strigătul de la miezul nopții* s-a concretizat de-a lungul timpului în realizarea de aranjamente vocale și instrumentale pentru unele albume CD ce conțin muzică creștină.

Emanuel Bălăceanu, aplecându-se cu mare interes asupra creației compozitorului Nicolae Moldoveanu, a aranjat un mare număr de lucrări corale editate în albumul intitulat *Vrednic e Mielul*, la realizarea căruia a implicat corul și orchestra *Evanghelic*.

Alături de compozitorii generației contemporane ale căror lucrări s-au impus în circuitul muzicii corale neoprotestante în ultimile două decenii, mai amintim seria de compozitori și aranșori care sunt la început de drum în arta componistică sau în perioada de căutare în definirea propriului stil: **Monica Turtoi, Daniel Moțocan, Mihai Damian, Eugen Drăgoiu, Sabina Bursuc Tincu, Alina Bălăceanu, Solomon Turculeț, Cornelius Tinco, Camelia Matei, Andrei Marta, Ciprian Străteanu, Ramona Pop.**

4.2.2. Compozitori contemporani din Biserica Penticostală

Muzica corală din cadrul bisericii penticostale este o muzică cu personalitate distinctă care, prin intermediul traducerilor conține influențe stilistice provenite din aproape toate epocile culturale.

Simion Buzduga, nume de referință în cadrul bisericii penticostale din zona Moldovei, este scriitor și compozitor de muzică corală pentru cor mixt și bărbătesc.

Speranța Doina Cătană de formație muzicolog s-a implicat activ în viața muzicală a bisericii penticostale sub toate aspectele: acompaniind la orgă, dirijând corul bisericii, ocupându-se de diverse grupuri corale și orchestrale, compunând și aranșând lucrări vocale și instrumentale.

Emima Stan este cunoscută datorită implicării sale în viața muzicală din mai multe biserici penticostale din țară și din străinătate în calitate de solistă vocal dar și în plan componistic, creațiile sale relativ puține fiind apreciate mai ales de iubitorii muzicii clasice.

Onișor Rodilă face parte din tânăra generație de compozitori și aranșori penticostali contemporani și elaborează o serie de lucrări corale cu acompaniament instrumental pentru corul *Sanctus Pro Deo*.

Titi Demian din Cluj este recunoscut pentru unele aranșamente vocale și instrumentale.

Marian Fedur este un compozitor și aranșor etalon pentru generația contemporană. O parte din creația sa a fost publicată în culegerile Editurii *Jubilate*.

Dintre compozitorii și aranșorii care formează tânăra generație din biserica penticostală îi mai menționăm pe: **Mircea Emanuel, Marius Pop, Lari Muntean, Răzvan Nemeș, Silviu Bratu, Andrei Dunca, Iosif Panparău, Sebastian E. Țună.**

4.2.3. Compozitori contemporani din Biserica Creștină după Evanghelie

Până în momentul de față, în cadrul Bisericii Creștine după Evanghelie nu s-au evidențiat compozitori sau aranșori care să se impună în peisajul coral neoprotestant contemporan. Singurele lucrări descoperite provin din zona Moldovei și sunt semnate de dirijorii **Beniamin Harii** din Vaslui și de **Florian Ambrosie** din Iași, care au dorit să imprime un suflu nou repertoriilor care erau alcătuite în cea mai mare parte din lucrări traduse din alte limbi.

4.2.4. Compozitori contemporani din Biserica Adventistă de Ziua a Șaptea

Cezar Geantă, nume de referință pentru muzica corală a Bisericii Adventiste de Ziua a Șaptea din țara noastră, a promovat o muzică sacră aleasă. Este autorul colecției de muzică religioasă, *Musica*

Sacra, apărută în 1981, ce conține 114 lucrări ce abordează genuri diferite, de la corale și psalmi la concerte de G.Musicescu și E.Mandicevski.

Valeriu Burciu a desfășurat o bogată activitate muzicală, compunând zeci de lucrări inspirate din Psalmii lui David, sub formă de motete. Stilul compozițiilor sale diferă de cel al compozitorilor adventiști din aceeași generație deoarece stă sub semnul valorificării intonațiilor din sfera modalului popular, lucru ce asigură creațiilor sale originalitate și viabilitate

Lucian Cristescu (n.1949), absolvent al Academiei de Muzică din București și al Institutului Bisericii Adventiste de Ziua a Șaptea, este o personalitate distinctă în cadrul cultului adventist, desfășurându-și activitatea pe multiple planuri: pastor, profesor, traducător, evanghelist, scriitor, redactor, compozitor.

Alături de compozitorii sus menționați, la dezvoltarea muzicii corale adventiste au mai contribuit și **Adalbert Orban, Adrian Stroici, Ștefan Tajiti, Felician Roșca, Petru Diaconu, Gabriel Brașov, Danubian Modoran, Mihai Laurențiu Bejinariu, Marin Lodrin, Brigitta Eva Rethi, Viorel Oncea, Mihaela Manea-Williams.**

4.3. Compozitori contemporani din bisericile neoprotestante din diaspora

În perioada contemporană, în bisericile neoprotestante din diaspora își desfășoară activitatea un mare număr de muzicieni profesioniști, compozitori și aranșori, unii formați în Conservatoarele de muzică din țară, alții formați în cadrul unor Conservatoare sau Institute creștine private din țările în care au emigrat. Din cultul baptist îi amintim pe **Stelu Aioanei, Sorin Titian, Remus Moroșan, Marcel Tirian, Ghiță Tise, Iacob Brâncovan**, din cultul pentecostal îi amintim pe **Daniel Vesa** și **Andrei Fedur**, din cultul adventist îi amintim pe **Leonida Iaciu, Cristian Ciucă, Andrei Tajiti, Aurel Zgonea, Gabriel Uță, Gabriel Dumitrescu, Viorel Gheorghe, Lorin Jalbă, Octavian Iacob.**

Concluzii

Deschiderea secțiilor de muzică în cadrul diferirelor Facultăți de Teologie din țara noastră a dat posibilitatea formării unor muzicieni creștini capabili să imprime muzicii o viziune aleasă. Dacă creația compozitorilor din prima generație stă sub semnul marilor capodopere ale clasicilor muzicii corale românești din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, în perioada contemporană, datorită perfecționării meșteșugului componistic și a interferenței mai multor genuri și forme muzicale, muzica corală neoprotestantă a înregistrat noi modalități de manifestare.

CAPITOLUL V- Vârfuri ale creației corale neoprotestante. Limbaj și semnificație

Din numărul mare de lucrări corale aflate în circulație și din tematica lor extrem de diversă, în acest capitol sunt analizate 25 de creații corale și vocal instrumentale ce conțin stiluri și tehnici de compoziție diferite, preluate din repertoriile fiecărei comunități neoprotestante, lucrări ce cuprind toate momentele unei liturghii (lauda și închinarea, rugăciunea, evanghelizarea, zidirea spirituală,

viața creștină, Cina Domnului) precum și unele sărbători importante (Nașterea Domnului, Învierea Domnului, nunta).

5.1. Lucrări corale din Cultul Baptist: compoziții originale și aranjamente

5.1.1. *Aud un cor de păsărele*- Ioan Chișmorie

Este o piesă descriptivă cu o melodicitate foarte inspirată, intonată de către corul bisericii în timpul serviciului liturgic de dupăamiază, după rugăciunea de început, în cadrul unui grupaj de piese corale a căror tematică vizează lauda și închinarea înaintea lui Dumnezeu. Tonalitatea majoră (*Mib major*), tempoul dinamic (*Vivace*) și alternanța metrului binar cu cel ternar contribuie la realizarea unui flux sonor permanent schimbător. Cele patru strofe poetice din care este alcătuită cântarea conțin mai multe melodii ce surprind prin modul în care reușesc să exprime conținutul ideatic sugerat de text.

5.1.2. *Numai harul*- Teodor Caciora

În această piesă melodia și textul cunosc o perfectă contopire, descriind într-o atmosferă doinită a cântecului popular românesc harul, acel dar oferit de către Dumnezeu omului credincios. Lucrarea are o formă strofică cu refren, intonată de corul mixt în alternanță cu solistul acompaniat, într-o ambianța sonoră redată de oscilațiile modului dorian pe *re* și pe *la*, descriind parcă neputința umană, acea stare de zbatere între cădere și înălțare.

5.1.3. *Așa cum sunt*- Teodor Caciora

Preluat din repertoriul muzicii religioase universale, imnul *Așa cum sunt* compus de către compozitorul englez W.B. Bradbury pe versurile lui Charlotte Eliott, cunoaște o largă răspândire în serviciile de evanghelizare datorită atmosferei devoționale pe care o degajă. Punctul cuminant al piesei în care se concentrează mesajul textului prin hotărârea credinciosului de a se preda lui Dumnezeu se află în strofa a treia și cunoaște o progresie la care sunt antrenate mai multe elemente: modulația în tonalitatea *Fa major* și revenirea la tonalitatea de bază *Re major*, divizarea partidelor până la șase voci, utilizarea unei armonii țesute din acorduri de septimă, nonă și acorduri alterate, plasarea melodiei la octava superioară, în registrul acut al sopranelor, ajungând până la nota *si* din octava a doua.

5.1.4. *Eu nu sunt mai mult*- Teodor Caciora

Conceput sub forma unui lied monopartit pentru cor mixt acompaniat de vioară și chitară solo, aranjamentul piesei inspirat din textul poetului Costache Ioanid și melodia compozitorului Nicolae Moldoveanu surprinde prin modul în care Teodor Caciora îmbină vocea umană cu cea instrumentală creând culori timbrale care să sugereze jocul de cristale cu care sunt comparate faptele și întâmplările trecătoare ale vieții.

5.1.5. *Răspunde-mi, Doamne!* - Nelu Mureșan

Inspirat din Psalmul 28, acest coral exprimă atât rugăciunea de implorare a protecției divine

față de tot ceea ce l-ar putea împiedica pe credincios să vadă fața lui Dumnezeu, cât și starea de bucurie a acestuia în urma protecției divine acordate, bucurie ce îl conduce să exclame *Binecuvântat să fie Domnul meu!*. Pentru a reda cât mai sugestiv aceste două ipostaze, compozitorul își organizează discursul muzical în trei secțiuni contrastante ca tonalitate și metrică (*fa minor- 3/4*, *fa Major- 6/4*, *fa minor-3/4*).

5.1.6. E fericit... - Nelu Mureșan

Intonat în cadrul liturghiei după predicarea din Scriptură, coralul transmite într-o formă concentrată mesajul Psalmului 1 în care este exprimată starea de fericire a omului care fuge de păcat și care este asemănat cu un pom roditor sădit pe malul apei, în contrast cu omul rău care este asemănat cu pleava spulberată de vânt. Pentru a evidenția acest contrast, compozitorul utilizează tonalități diferite (*si minor-ReMajor*) și tempouri diferite (*Vioi-Andante*).

5.1.7. Gata îmi este inima să cânte - Kenneth Tucker

Concepută pentru 4 voci mixte și acompaniament de orgă, cu text preluat integral din Psalmul 108 (versetele 1,3 ,4 și 5), piesa corală *Gata îmi este inima să cânte* (în tonalitatea *Mi b major*) degajă o atmosferă solemnă în care sunt exprimate sentimente de recunoștință față de bunătatea lui Dumnezeu care se înalță mai presus de ceruri, într-o pagină de o rară frumusețe care scoate în evidență maturitatea gândirii componistice a autorului prin utilizarea unei scriituri în care stilul omofon se îmbină cu cel polifonic. Surprinzător este versetul 4, realizat în contrapunct dublu, prin suprapunerea, apoi inversarea a două planuri sonore cu texte diferite.

5.1.8. Colindul păstorilor - Iulian Teodorescu

Colindul păstorilor pe versuri de Carmen Gavril este o lucrare corală intonată în cadrul slujbei de Craciun. Piesa are o formă variațională pe ostinato multiplu, gradația realizată cu deosebit meșteșug edificându-se prin acumularea treptată a vocilor de la 1 la 6, fiecărei partide revenindu-i o frază melodică *ostinato* pentru a valorifica frumusețea textului poetic și a sublinia ideea centrală a mesajului concentrată în versul *Slavă'n locurile nalte/ Pace fie pe pământ!*

5.1.9. Toți să fie una- Emanuel Bălăceanu

Lucrarea corală *Toți să fie una*, inspirată din versetele 11, 17 și 21 din Evanghelia după Ioan capitolul 17, reprezintă una dintre cele mai frumoase rugăciuni prezentate în Sfânta Scriptură: rugăciunea Mântuitorului înainte de înălțarea Sa la cer. Pentru a reda ideea de unitate enunțată de textul scriptural, compozitorul utilizează unisonul pe care îl alternează cu scriitura la 4 voci. Prin folosirea repetată a versului *Mă rog ca toți să fie una*, acumularea treptată a intensității (*p*, *mf*, *f*), prezența unui scurt pasaj imitativ, pedala la patru voci și utilizarea citatului, lucrarea cunoaște o evoluție plină de forță expresivă, întregul fragment fiind susținut de către pian cu o armonie realizată din acorduri cu sunete adăugate.

5.2. Lucrări corale din Cultul Penticostal: compoziții originale și aranjamente

5.2.1. Într-o zi ca astăzi, Isus înviase- Mircea Ciugudean

Caracterul vesel și antrenant al piesei redă bucuria învierii Mântuitorului utilizând o melodie simplă în care se resimt influențe din muzica popoarelor afro-americane, mai pregnant în melodia refrenului, prin apariția treptelor a II-a și a VII-a coborâte (*si bemol*, respectiv *fa becar*). Ritmul alcătuit numai din optimi, asigură piesei cursivitate și dinamism.

5.2.2 Toată lauda- Simion Buzduga

Concepută după modelul strofă- refren, în metru ternar, cu armonie tonală simplă, piesa are la bază cu un motiv ritmic alcătuit din optime cu punct și șaisprezecime urmat de pătrime, ce străbate întreaga pisă, conferindu-i un caracter solemn. Piesa exprimă entuziasmul și recunoștința unui suflet salvat care rostește fără încetare *Glorii, slavă, Aleluia! / Toată lauda -i a Ta!* Remarcabil este refrenul piesei în care regăsim cele două stiluri specifice cântării din biserica primară: stilul antifonal și cel responsorial.

5.2.3. Trăiește-ți viața cu folos- Marian Fedur

Piesa devoțională *Trăiește-ți viața cu folos*, inspirată din Noul Testament, din Epistola apostolului Pavel către Filipeni 1: 21, redă starea de bucurie a credinciosului care dorește să mărturisească public alegerea de a-l urma pe Isus, compozitorul apelând la o formă specifică muzicii rock și pop. Modul în care textul refrenului, pe o melodie înrudită cu cea a strofei, redă versetul scriptural utilizând la fiecare reluare a sa o persoană diferită constituie trăsătura dominantă a piesei, aspect întâlnit în multe cântece devoționale, pentru a evidenția caracterul unitar și universal al slujirii creștine.

5.2.4. Pe marea vieții-Andrei Fedur

Compusă pentru cor mixt a cappella, în formă strofică cu refren, lucrarea are la bază un text creat de către compozitor și se impune prin capacitatea melodiei de a reda într-un mod foarte sugestiv impresia valurilor mării cu care se aseamănă încercările din viața de credință.

5.3. Lucrări corale din Cultul Adventist de Ziua a Șaptea: compoziții originale și aranjamente

5.3.1. Recepție la Marea de Cristal -Valeriu Burciu

Inspirată din versurile Aurorei Ionescu, lucrarea redă într-o atmosferă modală nostalgia creștinului după cântecul său din Paradis. După un moment de maximă încărcătură emoțională la realizarea căruia contribuie unisonul ansamblului urmat de scriitura la patru voci într-o gradație a intensității, lucrarea se încheie într-o atmosferă luminoasă, de măreție, compozitorul utilizând în acest scop cadența picardiană.

5.3.2. Prin legământ- Cezar Geantă

Prin legământ este un cântec ce ocupă un loc aparte în repertoriul coral cu tematică nupțială.

Limbajul muzical de inspirație romantică transpare din utilizarea frecventă a modulațiilor și a disonanțelor precum și fuziunea dintre muzică și text. Surprinzătoare sunt modulațiile bruște la interval de secundă sau terță ascendentă, pasajele cromatice, elemente ce vin să susțină ideile desprinse din text: unirea prin legământul iubirii, consacrarea, dorința de a fi prezenți în Edenul fericit, binecuvântarea din partea îngerilor, viața creștină trăită ca un exemplu pentru cei din jur.

5.3.3. Psalm- Cezar Geantă

Inspirat de primii trei Psalmi ai lui David din Vechiul Testament, compozitorul Cezar Geantă creează o pagină corală cu expresivitate deosebită care redă eșecul omului încrezător în propriile puteri. În construcția piesei compozitorul utilizează două melodii cu funcții diferite, pe care le supune unor procedee transformatoare. În plan vertical surprind sonoritățile aspre realizate din acorduri de cvarte suprapuse sau acorduri micșorate care alături de scurtul recitativ și de glissando, accentuează ideea de neputință, de înfrângere.

5.3.4. Isuse Hristoase- Mircea Valeriu Diaconescu

Valorificând unisonul și maniera de interpretare antifonală și responsorială, compozitorul a dat viață unei cântări ce uimește prin simplitate, bogăție melodică și ritmică. Inspirată din versurile marelui poet Mihai Eminescu, piesa *Isuse Hristoase* se înscrie în categoria lucrărilor corale a căror tematică este slăvirea numelui lui Isus Hristos.

5.3.5. Biruința noastră- Cristian Ciucă

Intonată în cadrul serviciului religios după predicarea unui mesaj despre biruința în viața de credință, lucrarea se impune prin capacitatea de a transmite dinamismul și vigoarea ce îi caracterizează pe credincioșii biruitori în lupta cu umbrele întunericului.

5.4. Creații muzicale extraliturghice

5.4.1. Cer senin- arr. Teodor Caciora

Inspirată de melodia și textul lui Nicolae Moldoveanu, compozitorul Teodor Caciora realizează un aranjament cu conținut foarte sugestiv în care ideea de profunzime a cerului este sugerată prin participarea vocilor mixte și ale solistului bariton, scriitura imitativă, prezența cromatismelor și utilizarea frecventă a cuvintelor *cer senin* cu funcție de leit-motiv.

5.4.2. Când te cheamă Domnul- arr. Silviu Bratu

Având la bază o melodie folclorică, construită în modul cromatic I pe sunetul *re* cu mobilitatea treptelor IV și VI, piesa *Când te cheamă Domnul* de Silviu Bratu, pentru cor mixt, violoncel solo și orchestră, pe versuri Costache Ioanid, surprinde prin modul excepțional în care este pus în valoare mesajul versurilor. Tema debutează cu un motiv creionat pe arpegiul modului minor, cu semnificația unei expresii dureroase, motiv ce definește tema la fiecare apariție a ei. În alcătuirea piesei identificăm trei strofe a căror melodie este supusă unor tratări variaționale de tip timbral.

5.4.3. Vorbește, Doamne- arr. Dor Niculescu

Pornind de la melodia lui Nicolae Moldoveanu și versurile lui Costache Ioanid, compozitorul Dor Niculescu elaborează un aranjament pentru cor mixt, bariton solo, vioară și grup instrumental, în care vocile mixte, angajate în mici pasaje imitative redau intensitatea sporită a trăirilor interioare ale autorului care se consideră în același timp rob și fiu de Dumnezeu.

5.4.4 Osterlied- arr. Dor Niculescu

Inspirat de cântecul *The Easter Song* (Cântecul învierii), al cântăreței de origine americană Anne Herring, compozitorul Dor Niculescu realizează un excepțional aranjament vocal a cappella prin care reușește să transmită cât mai fidel mesajul textului inspirat din evangheliilor referitor la învierea lui Isus Hristos, implicând în discursul muzical unsprezece voci pe care le dispune pe două planuri sonore distincte: un plan inferior cu rol de acompaniament în care șapte voci imită sonoritățile clopotelor pentru a crea atmosfera de sărbătoare a Invierii Domnului, și un plan superior, melodic, intonat de restul vocilor.

5.4.5. Canonul Floriilor Hristos Cel Ce Vine- Mircea Valeriu Diaconescu

Deosebit de valoroasă pentru literatura corală a muzicii extraliturghice neoprotestante, lucrarea Canonul Floriilor *Hristos Cel ce Vine* a compozitorului, dirijorului și muzicologului adventist Mircea Valeriu Diaconescu este o lucrare de factură bizantină, inspirată din *Canonul Floriilor* al lui Filothei sin Agăi Jipei în care monodiile bizantine sunt sprijinite uneori pe unul sau mai multe sunete grave continue, alteori pe armonii la mai multe voci, împrumutând pe alocuri sonorități caracteristice stilului romantic târziu. Ultima parte (oda X), este o creație liberă a compozitorului în care sunt contopite în mod simbolic cele două forme de Aleluia, cu cinci silabe (A-li-lu-i-ia), specifice Bisericii din Răsărit și cu patru silabe (A-li-lu-ia), specifice Bisericii din Apus, într-un gest de exprimare a unității liturgice din cadrul confesiunilor creștine.

5.4.6. Cantata Călătoria Creștinului- Emanuel Bălăceanu

Concepută pentru soliști, cor mixt, voci egale și orchestră, cantata are la bază alegoria creștină *The Pillgrim's Progress (Călătoria creștinului)*, scrisă de John Bunyan, una dintre lucrările de căpătâi ale creștinismului reformat al cărei mesaj vizează salvarea omului păcătos de la pierzarea veșnică prin credința în jertfa lui Isus Hristos. Lucrarea conține mai multe tablouri ce sunt ilustrate muzical prin innuri din epoci diferite, reprezentative pentru repertoriul liturgic al bisericilor evanghelice.

Din punct de vedere al scriiturii, compozitorul pledează pentru un limbaj simplu, accesibil, de factură omofonă, pus în slujba textului.

5.4.7. Spre slava Ta uniți- Adrian Stroici

Elaborată pentru cor mixt și orchestră simfonică, pe versurile lui Florin Lăiu, piesa *Spre slava Ta uniți* reprezintă un adevărat imn al poporului român unit în preamărirea și slăvirea lui Dumnezeu. Preluând tema principală a *Rapsodiei Române* op.11, nr.2 pentru orchestră de George Enescu,

compozitorul Adrian Stroici realizează un memorabil aranjament vocal-orchestral în care aspectele cântului vocal-sinfonic sunt redade în mod gradat, de la simplu la complex.

Concluzii

Fiecare lucrare corală cu sau fără acompaniament instrumental are un conținut ideatic și emoțional în care se manifestă atitudinea autorului față de lumea spirituală și realitatea înconjurătoare. Îndreptându-și atenția spre căutarea unui limbaj muzical adecvat atmosferei cântecului religios, compozitorii neoprotestanți au realizat o muzică încărcată cu motive și simboluri, în funcție de mesajul literar al versurilor. Cu ajutorul muzicii, textul obține o semnificație mai complexă iar utilizarea frecventă a figurilor de stil contribuie la realizarea unor imagini artistice de înaltă ținută.

CAPITOLUL VI- Manifestările muzicii corale neoprotestante pe teritoriul țării noastre

6.1. Rolul fundației Jubilate în cadrul muzicii corale din bisericile Alianței Evanghelice

Fundația *Jubilate*, a cărei echipă este formată dintr-un grup de profesioniști români și americani stabiliți în România, cu studii postuniversitare în domeniul muzicii, a luat ființă în anul 2002. Prin activitățile pe care le desfășoară (cursuri, ateliere corale, conferințe, concerte, publicații cu caracter muzical), reprezintă o redirectionare a închinării comune din spațiul bisericilor neoprotestante care alcătuiesc Alianța Evanghelică în concordanță cu practicile contemporane specifice altor țări.

6.2. Ansambluri corale și vocal-instrumentale neoprotestante din România

În perioada contemporană, în țara noastră există mai multe formații vocale sau vocal-instrumentale neoprotestante în care își desfășoară activitatea atât muzicieni profesioniști cât și amatori talentați.

6.2.1 Ansambluri corale și vocal-instrumentale din mediul evanghelic

Printre cele mai însemnate ansambluri corale și vocal-instrumentale din mediul evanghelic amintim Corul *Pro Deum* din Arad- dirijor Teodor Caciora, Corul și orchestra *Sanctus pro Deo* din Sibiu- dirijor Daniel Linert, Corul *Con Spirito* din Cluj- dirijor Kenneth Tucker, Corul *Continental* din Cluj- dirijor Iosif Catună, Corul și Orchestra *Evanghelic* din București- dirijor Emanuel Bălăceanu, Corul și Orchestra *Consonantis*- dirijori Silviu Bratu și Răzvan Nemeș, Corul și orchestra *Jubilate* din Cluj- dirijori Flavius Filip, Andrei Gocan, Kenneth Tucker, Corul *Soli Deo Gloria* din Oradea- dirijor Ovidiu Niculaș, Corul și orchestra națională *BBSO, Biserica Baptista Speranța din Oradea*- dirijor Lari Muntean.

6.2.2. Ansambluri corale și vocal-instrumentale din mediul adventist

Cele mai renumite ansamburi corale și vocal-instrumentale din mediul adventist sunt: Corul de cameră *The Royal Singers* fondat în anul 2012 de către dirijorul Albert Codreanu, Corul și Orchestra Națională Adventistă *Gloria Dei*- dirijor Tiberiu Oprea, Grupul vocal *Unisong*- București - dirijor Ciprian Lupușor, Corul *InCanto*- București - dirijor Adina Șerban, Grupul *Voces*- Târgu

Mureș- dirijor Emanuel Suciu, grupul vocal *Bel Canto*- Iași - dirijor Mara Burduoi, Grupul coral - *Laudes Christi* - Timișoara - dirijor Lucian Oniță, Corul de Camera *In Te Domine*- dirijor Jean Filip Marc, Corul Liceului Teologic Adventist „Ștefan Demetrescu” din București- dirijor Mihai Bejinariu, *Corul Universității Adventus* din Cernica- dirijor Emilian Tomoiagă, Corul *Senin* din Brașov- dirijor Roberta Greavu, Corul *Rapsodia Iubirii* din Tîrgu Mureș- dirijor Sebastian Cazan.

Concluzii

Pentru muzica corală neoprotestantă, începutul secolului XXI reprezintă un început al dezvoltării impetuoase, un drum ascendent, de autentice realizări în plan componistic.

Încă din a doua jumătate a secolului XX, apariția formațiilor corale performante cu dirijori și coriști profesioniști alături de formațiile de amatori a contribuit la revigorarea repertoriului de cântări, apariția de specializări în cadrul unor universități creștine precum Muzică bisericească sau Pedagogia muzicală, configurând această realitate.

Concluzii finale

În cadrul serviciilor religioase ale bisericilor neoprotestante din România există două categorii de lucrări corale. Prima categorie conține melodii străine ale căror texte au fost traduse în limba română, în timp ce a doua conține lucrări originale, compuse în limba română de către compozitori români, categorie ce a constituit punctul de plecare în realizarea cercetării de față.

Muzica corală neoprotestantă este o muzică cu un caracter deschis ce valorifică în planul exprimării sonore mai multe tipuri de tradiții, o muzică ce conține o cantitate foarte însemnată de piese ce sunt alese în funcție de nevoile liturgice sau în funcție de valoarea lor muzicală, unele fiind adecvate intonării în biserică în cadrul serviciilor divine, altele dovedindu-se a fi mai potrivite intonării în afara ei, în sălile de concert.

Textul lucrărilor corale, inspirat din Sfintele Scripturi sau creat de către compozitor, datorită tematicii sale extrem de variată și bogată, reprezintă un mijloc de nuanțare și infinită diversificare în găsirea soluțiilor modale, armonice sau polifonice specifice pentru fiecare cântec în parte. Din această perspectivă, muzica corală neoprotestantă înglobează stiluri diferite, specifice marii tradiții muzicale clasice, romantice sau moderne, influențe din sfera extraeuropeană sau influențe populare.

În funcție de nivelul de accesibilitate a creațiilor corale cu sau fără acompaniament, repertoriul neoprotestant urmează două direcții diferite: liturgică și extraliturghică. Lucrările ce alcătuiesc repertoriul liturgic cunosc un grad mai redus de dificultate interpretativă, acest lucru reflectându-se în tipul de scriitură și stilul ales de către compozitor (cea mai utilizată categorie de piese corale, cea de factură clasică cu armonii tonale confirmând acest aspect) și au în vedere nivelul de pregătire muzicală a corurilor care în cele mai multe comunități neoprotestante sunt formate din amatori. Indiferent de funcția liturgică, harismatică sau catehetică pe care muzica o deține în cadrul slujbelor religioase, corul are rolul de a conduce cântarea în timpul slujbei și de a introduce noi cântece în

repertoriul bisericii pentru ca întreaga comunitate să aducă slavă lui Dumnezeu.

Alegerea repertoriului coral în fiecare comunitate neoprotestantă rămâne la atitudinea dirijorului care îl definește în funcție de specificul comunității (rurale sau urbane), calendarul tematic al predicilor duminicale prestabilite pentru luna sau anul curent, specificul ceremoniilor sau sărbătorilor religioase, în funcție de numărul și pregătirea muzicală a membrilor care alcătuiesc ansamblurile corale sau vocal-instrumentale din acea comunitate.

Din punct de vedere structural, cele mai des utilizate sunt formele strofice cu sau fără refren întâlnite în *coral*, *imn* sau *lied* care datorită accesibilității și dimensiunilor reduse sunt mult mai adecvate pentru a fi utilizate în cadrul repertoriului liturgic, spre deosebire de formele ample propuse de *canon*, *cantată* sau *oratoriu* care se regăsesc în repertoriul muzicii sacre extraliturghice.

Dezvoltându-se în paralel cu creația corală laică a compozitorilor români, muzica neoprotestantă a preluat surse, tehnici și procedee componistice. Nu întâmplător muzica populară românească devine și în acest areal spiritual, unul dintre izvoarele creației contemporane. Analizând lucrări vocal-instrumentale destinate practicii liturgice și extraliturghice prezente în cadrul unor concerte sau festivaluri, am constatat existența unui progres în stăpânirea tehnicilor de armonizare și orchestrație a compozitorilor creștini, valorificarea selectivă a unor procedee moderne de scriitură-elemente puse în slujba sensului poetic și religios.

În urma cercetării muzicii corale din fiecare comunitate neoprotestantă am putut remarca anumite puncte comune și anumite diferențe. Punctele comune vizează prezența unui număr tot mai mare de lucrări muzicale preluate din repertoriul unor comunități din afara țării, traduse și introduse în serviciile divine curente, abordarea unei stilistici diversificate, interesul pentru promovarea muzicii autohtone în creații originale, orientarea tinerei generații spre studierea muzicii. În ultimii ani, în cadrul comunităților adventiste am remarcat interesul și deschiderea unor compozitori de a valorifica în creațiile liturgice sau extraliturghice texte sau melodii ale unor mari personalități românești precum Filothei sin Agăi Jipei, Mihai Eminescu, George Enescu.

Repertoriul coral al comunităților neoprotestante este mai mult sau mai puțin comun, lucrările având o liberă circulație în interiorul fiecărei comunități. Multe dintre melodiile intonate în cadrul slujbelor religioase din mediul evanghelic se regăsesc și în repertoriul liturgic adventist (și invers), cu texte diferite, potrivit doctrinei specifice fiecărui cult.

Inexistența unor compozitori și ansambluri corale sau instrumentale reprezentative pentru Bisericile Creștine după Evanghelie se poate explica prin lipsa îndrumării și orientării tinerilor de către propriile familii sau comunități locale în urma studiului muzical la nivel academic.

Diferențele sesizate între comunitățile avute în vedere în cercetarea de față vizează nivelul de pregătire și de performanță atinse de corurile sau formațiile instrumentale. În acest sens, comunitățile adventiste se situează pe primul loc, fiind urmate de cele baptiste și de cele pentecostale.

În ceea ce privește devenirea muzicii corale neoprotestante pe teritoriul țării noastre, ținând cont de numărul tot mai mare de compozitori care sunt în perioada căutărilor, în mod cert aceasta își va conserva caracteristicile prezente și va continua o exprimare liturgică flexibilă și modernă, adaptată ritmului în care societatea va evolua.

Apărută din nevoia de exprimare eficientă și pertinentă în contextul culturii contemporane, creația corală neoprotestantă, utilizând un limbaj diversificat și plin de semnificații constituie una dintre căile cele mai eficiente de comunicare între trecut și prezent, creând punți solide pentru viitor.

Bibliografie

A. Dicționare, Enciclopedii

- Biblia cu explicații* traducerea D. Cornilescu, Ed. Christian Aid Ministries, ediția a IV-a, Ohio, 1996
- Biblia cu concordanță și explicații*, traducerea D. Cornilescu, Societatea Biblică din România, ediția revizuită ortografic, Oradea, 2006
- Bughici Dumitru *Dicționar de forme și genuri muzicale*, Ed. Muzicală București, 1978
- *** *The New Grove Dictionary of Music and Musicians* Oxford University Press, 2001
- *** *Dicționar de termeni* Ed. științifică și enciclopedică, București, 2010
- *** *Dicționarul Limbii Române Moderne*, Ed. Academiei, București, 1958
- Eliade, Culianu *Dicționar al religiilor*, Ed. Polirom, Iași, 2007
- Enciclopedia Universală Britannica*, vol. 12, Ed. Litera, București, 2010,
- Ghiță Ghe., Fierășcu C. *Dicționar de terminologie literară*, Ed. Ion Creangă, București 1975
- Stoian, Ion M. *Dicționar religios*, Ed. Garamond, București, 1994
- Malherbe, Michel *Enciclopedia religiilor*, vol. I, Ed. Nemira, București, 2004

B. Lucrări monografice

- Alexandrescu, Dragoș *Ghidul Dirijorului de cor bisericesc*, Ed. Sf. Gheorghe, București, 1998
- Andreiescu, Valeriu *Istoria Penticostalismului Românesc*, vol.II, Ed. Casa Cărții, Oradea, 2012
- Bălașa, Marian Marin *On the Social-Cultural Role of Music among Minor Religions (Some Romanian Samples)*, în Rosemary

- Statelova, Angela Rodel, Lozanka Peycheva, Ivanka Vlaeva and Ventsislav Dimov (eds.), *The Human World and Musical Diversity. Proceedings from the Fourth Meeting of the ICTM Study Group Music and Minorities in Varna, Bulgaria 2006*, Sofia, Bulgarian Academy of Sciences, Institute of Art Studies, 2008
- Bălașa, Marian Marin *Birds in Cages Still Sing Well: An Introduction to the Musical Anthropology of Romanian Jails, în Ethnomusicology (SUA), vol. 46, nr. 2, 2002*
- Bentoiu, Pascal *Gândirea Muzicală*, Ed. Muzicală, București, 1975
- Bentoiu, Pascal *Sinteze, Deschideri spre lumea muzicii*, Ed. Muzicală, București, 1973
- Bortiş, Moise, Bortiş, Lilica *Scurt istoric al creștinismului de-a lungul secolelor*, Ed. Little Lamb, Suceava, 2007
- Best, Harold M *Închinarea neîncetată: Perspectiva Biblice despre mașină și despre artiler*, Oradea, România, Editura Casa Cărții, 2006
- Breazu, George *Muzica primelor veacuri ale creștinismului și muzica Gregoriană în Pagini din istoria muzicii românești*, vol.IV, Ed. Muzicală, București, 1977
- Botez, D. Dumitru *Tratat de cânt și dirijat coral*, vol.1, București, I.C.E.D, 1982
- Botez, D. Dumitru *Tratat de cânt și dirijat coral*, vol.2, București, I.C.E.D. 1985
- Brown, Peter *Întemeierea creștinismului occidental*, Ed. Polirom, Iași, 2002
- Buciu, Dan *Însemnări de creație - muzica corală*, Revista Muzica a Uniunii Compozitorilor nr. 9, București 1984
- Buciu, Dan *Elemente de sriitură modală*, Ed. Muzicală, București, 1982
- Buzerea, Alexie, Al. *Cultura muzicală romaneasca de tradiție bizantina din sec.al XIX-lea*, Ed. Fundația Scrisul Românesc, Craiova, 1999
- Buzduga, Simion *Închinarea și lauda în acord cu Sfânta Scriptură*, Ed. Little

- Lamb, Suceava, 2015
- Caciora, Teodor *Concepte componistice și interpretative moderne. O viziune asupra propriei creații și activității interpretative*, Ed. Artes, Iași, 2011
- Caciora, Teodor *Contribuții muzicale la Cântările Evangheliei* (164 prelucrări, aranjamente și revizuirii), ediția 2006, Publicație de cult a Uniunii Bisericilor Creștine Baptiste din România
- Caciora, Teodor *Aranjamente corale*, Ed. Artes 2011
- Cairns, Earle E *Creștinismul de-a lungul secolelor*, Ed. Cartea Creștină, Oradea, 1992
- Caraman, Cristian, *Rolul muzicii sacre în transformarea societății*, revista Muzica nr. 2/2012
- Caraman, Cristian *Repere istorice ale muzicii protestante*, Ed. U. N. M. B Glissando, București, 2011
- Caraman, Cristian *Muzica protestantă modernă*, Ed. U. N. M. B. Glissando, București, 2011
- Ciobanu, Mircea *Poeziile creștinilor români*, Antologie, Ed. Casa Școalelor, București, 1994
- Cristescu, Carmen *Un alt mod de a aborda armonia tonală*, Ed. Universității Naționale de Muzică, București, 2008
- Cojea, V. D *Lumini și umbre, pagini de istorie adventistă*, Ed. Card, București, 2001
- Corbitt, J. Nathan *Răsunetul secerișului: rolul muzicii în biserică și cultură*, Societatea Biblică din România, Oradea, 2013
- Coman, Iacob *Theo-Doxa-Logia, semnificația teologico-doxologica a imnelor religioase în marile religii ale lumii din perspectivă creștină*, Ed. Epistem, București, 1999
- Denizeau, Gerard *Să înțelegem și să identificăm genurile muzicale*, Larousse, Ed. Meridiane, 2000
- Diaconu, Adrian *Teoria superioară a muzicii*, Conservatorul „George Enescu” din Iași, 1978
- Diaconescu, Mircea, Valeriu *Cântările de laudă-Psalmi în afara Cărții Psalmilor, Model al Odelor Canonului bizantin, Cazul Canonului Floriilor*,

- creație a românului Filothei sin Agăi Jipei* (Notă de lucru la *O introducere la Psaltichia Renascentistă Franceză și la versiunile ei românești din 1660 și 2012*), vol. XIV, Editura Academiei, București, 2012
- Diaconescu, Mircea
Valeriu *Introducere la mișcarea corală adventistă din România 1907-2007*, Ed. Graphé, Cernica, 2007
- Dobrincu, Dorin-
Mănăstireanu, Dănuț *Omul evanghelic*, Ed. Polirom, București 2018
- Dorz, Traian *Alte cântări nemuritoare*, Ed. Traian Dorz, Simeria 1999
- Drăgoi, Eugen *Isoria bisericească universală*, Ed. Historica, București, 2001
- Drăgoi, Eugen *Istoria Creștinismului în date*, Ed. Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2004
- Dumea, Emil *Teme de istorie a Bisericii*, Ed. Sapiientia, Iași, 2002
- Dumea, Claudiu *La izvoarele liturghiei creștine*, Ed. Presa Bună, Iași, 2000
- Duroselle, Jean-Baptiste *Istoria Catolicismului*, Ed. Științifică, București, 1999
- Duțică, Gheorghe *Universul gândirii polimodale*, Ed. Junimea, Iași, 2004
- Eisikovitz, Max *Polifonia barocului*, Ed. Muzicală, București, 1973
- Eisikovitz, Max *Introducere în polifonia vocală a secolului XX- prelucrarea corală a folclorului*, Ed. Muzicală, București, 1976
- Filip, Ion *Elemente de limbaj muzical*, Ed. Vasile Goldiș Press, Arad, 2012
- Firca, Gheorghe *Bazele modale ale cromatismului diatonic*, Ed. Muzicală București, 1966
- Fitzai, Corneliu-Ghiocel *Mișcarea adventistă de Ziua a Șaptea din România*, Ed. Honterius, Sibiu, 2007
- Galinescu, Gavril *Cântarea bisericească*, Tipografia Alexandru Terek, Iași, 1941
- Gâscă, Nicolae *Unitate și diversitate în spiritualitatea creștină reflectate în muzica corală liturgică*, Ed. Junimea, Iași, 2004
- Gâscă, Nicolae *Arta dirijorală, Dirijorul de cor*, Ed. Hyperion, Chișinău, 1992

- Gâscă, Nicolae *Interpretarea muzicii corale*, Ed. Junimea, 2004
- Geantă, Cezar *Estetica muzicii sacre*, Ed. Viață și sănătate, București, 2009
- Geantă, Cezar *O istorie subiectivă a muzicii în Biserica Adventistă de Ziua a Șaptea*, Ed. Viață și sănătate, București, 1999
- Gelman, Kiss-Sofia *Polifonia imitativă în creația corală contemporană românească*, Ed. Napoca Star, Cluj-Napoca, 2004
- Giuleanu, Victor *Principii fundamentale în teoria muzicii*, Ed. Muzicală, București, 1995
- Hayford, Jack *Ce este închinarea*, Ed. Învățătorul, Oradea, 1999
- Herman, Vasile *Formele Muzicii Renașterii*, Cluj-Napoca, Conservatorul de Muzică „Ghe. Dima”, 1980
- Hertling, Ludwig *Istoria Bisericii*, ediție îngrijită și traducere de pr. Prof. Emil Dumea, Editura Ars Longa, Iași, 1998
- Ionescu, Gheorghe C. *Muzica de tradiție bizantină în România*, Lexicon, Ed. Diogene, București, 1994
- Ilie, Viorica *Sintaxa armonică în creația corală românească*, Ed. Universității Naționale de Muzică, București, 2005
- Iliuț, Vasile *O carte a stilurilor muzicale*, vol.I, Ed. Academia de Muzică București, 1996
- Ioanid, Costache *Porumbițe albe*, Ed. Stefanus, 1999
- Jarda, Tudor *Armonia modală cu aplicații la cântecul popular românesc*, Ed. MediaMusica, Cluj-Napoca, 2003
- Manole, Ovidiu *Cantus christianus. Din istoria cântării comune- choralul, o dimensiune muzicală a civilizației occidentale*, Ed. Agape, Timișoara, 1998
- Mauney, Richard S. *Muzica și arta în închinare*, Fundația Jubilate, 2019
- Mendelsohn, Alfred *Melodia și arta înveșmântării ei*, Ed. Muzicală, București, 1963
- Miller, Stive *Muzica creștină contemporană*, Ed. Impact Media Timișoara, 2011
- Necula, Nicolae D *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică*, Ed. Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 1996

- Nedelcuț, Nelida *Paradigme ale vocalității în muzica românească contemporană*, Ed. Risoprint, Cluj-Napoca, 2012
- Petculescu, Valentin *Armonia tonală, stilul vocal*, Ed. Fundației România de Măine, București, 2008
- Peterson, David *Comuniunea cu Dumnezeu: O teologie biblică a închinării* Traducere de Anca Teodorescu, Ed. Jubilate, Oradea, 2006
- Pop, Ilie *Un secol de har*, Ed. Romflair, Oradea, 2012
- Popovici, Alexa *Istoria Baptistilor din România*, vol.I., Ed. Bisericii Baptiste Române, Chicago, 1856-1919
- Popovici, Doru *Muzica corală românească*, Ed. Muzicală, București, 1996
- Românu, Ion *Dirijorul de cor și cântul coral*, vol. I- II, Universitatea Timișoara, 1971, 1973
- Rusu, Ieremia *Cine sunt Creștinii după Evanghelie?* Ed. Didactică și Pedagogică R.A., București, 2011
- Săndulachi, Dumitru *Aspecte stilistice și dirijorale privind creația corală românească din a doua jumătate a secolului XX*, Ed. Universității Naționale de Muzică, București, 2005
- Stan, Emima *Evaluarea repertoriului de cântece al Mișcării Penticostale Românești*, Teză de doctorat, Academia de Muzică „Ghe. Dima”, Cluj, 2009
- Stanciu, Vasile *Muzica corală bisericească din Transilvania*, Ed. Presa universitară clujeană, Cluj-Napoca, 2001
- Stănculescu-Vosganian, Mihaela *Tipologii polifonice în muzica românească contemporană*, Ed. Muzicală, București, 2002
- Șoima, Gheorghe *Funcțiile muzicii liturgice*, Ed. Deisis, Sibiu, 1945
- Șorban, Elena Maria *Muzica veche, o istorie concentrată*, Ed. Eikon, Cluj - Napoca, 2014
- Talpoș, Vasile *Studiu introductiv în Legea, Istoria și Poezia Vechiului Testament*, Ed. Didactică și pedagogică, R.A., București, 1999
- Tatarkiewicz, Wladislaw *Istoria esteticii*, vol II., Ed. Meridiane, București, 1978

- Teodorescu- Ciocânea, Livia *Timbrul muzical-strategii de compoziție*, Ed. Muzicală, București 2004
- Teodorescu, Iulian, Kis Juhasz, Vilmos *Bazele închinării evanghelice cu o privire specială asupra evanghelicilor din România*, în Dorin Dobrințu, Dănuț Mănăstireanu, *Omul evanghelic. O explorare a comunităților protestante românești*, Ed. Polirom, București, 2018
- Terényi, Eduard *Armonia muzicii moderne (1900-1950)*, Cluj-Napoca, Ed. MediaMusica, 2001
- Timaru, Valentin *Morfologia și structura formei muzicale. Curs de forme și analize muzicale*, vol. I, Academia de Muzică „Ghe. Dima”, Cluj - Napoca, 1991
- Timaru, Valentin *Principiul stroficității. Curs de forme și analize muzicale*, vol.II, Academia de Muzică „Ghe. Dima”, Cluj-Napoca, 1994
- Timothy, George *Teologia reformatorilor*, Ed. Institutului Biblic Emanuel, Oradea, 1998
- Țurcanu, Nicolae *Corul și conducerea lui*, Universitatea Brașov, 1977
- Vasiliiu, Laura *Întrepătrunderea principiilor de formă. Curs de analiză muzicală*, Ed. Artes, Iași, 2007
- Velea, Marin *Evoluția muzicii psaltice și a mișcării corale religioase din România*, Ed. Daim, București, 2004
- Vodă-Nuțeanu, Diana *Timbralitatea corală modernă-aplicații analitice la creația corală românească din perioada 1960-1980*, Ed. Universității Naționale de Muzică, București, 2004
- Voiculescu, Dan *Polifonia secolului XX*. Ed. Muzicală, București, 2005
- Voiculescu, Dan *Structuralismul și polifonia*, Lucrări de muzicologie, nr.89, București, 1976

C. Partituri

- Antologie de cântări corale creștine* Ed. Institutului Biblic „Emanuel”, vol.I, Oradea, 1998
- Antologie de cântări corale creștine* Ed. Institutului Biblic „Emanuel”, vol.II, Oradea, 2008
- Burciu, Valeriu *Lângă râu vom fi-mpreună*, Ed. Graphè, 2007
- Burciu, Valeriu *Domnul este Păstorul meu*, Ed. Card, București, 2004
- Caciora, Teodor *Aranjamente corale*, Ed. Artes, Iași, 2011
- Ciugudean, Mircea *Încă e har!* Colecție de imnuri creștine, Ed. Societatea Biblică din România, Oradea 2009
- Cântările Armoniei, Cântări religioase de Ioan Chișmorie Măderătanul* Ed. Armoniei, Chicago, USA, 2013
- Cântările Evangheliei, cântări duhovnicești* Uniunea Bisericilor Baptiste din România, 2006
- Culegere de cântări creștine cu îndrumări tehnice pentru textieri* Editura de buzunar, Bacău, 2012
- Diaconescu, Mircea, Valeriu *Nu mă uita*, Melodii, imnuri și coruri religioase pe versuri de Aurora Ionescu, Ed. Card, București 2001
- Diaconescu, Mircea, Valeriu *O veste sublimă, Cântări de la Grant*, 44 Melodii, Imnuri și Coruri pe versuri și cu unele aranjamente de Mircea Valeriu Diaconescu, Ed. Card, București, 2003
- Diaconescu, Mircea, Valeriu *Hristos, lumină lină*, antologie corală 1907-2007, Ed. Graphé, Cernica, 2007
- Diaconescu, Mircea, Valeriu *Imnuri creștine*, Ed. Viață și Sănătate, 2006
- Imnuri creștine*, ediție revizuită și adăugită, Ed. Viață și Sănătate, București, 2013
- În mijlocul laudelor*, vol. I, lucrări corale bisericesti, Ed. Jubilate, Oradea, 2003

- În mijlocul laudelor* Vol. II, lucrări corale bisericești, ediție specială pentru Sărbătoarea Nașterii Domnului, Ed. Jubilate, Oradea, 2003
- În mijlocul laudelor* vol. III, lucrări corale bisericești, ediție specială pentru Sărbătoarea Paștelui, Ed. Jubilate, Oradea, 2004
- În mijlocul laudelor* Vol. IV, lucrări corale bisericești, ediție pentru coruri de tineri, Ed. Jubilate, Oradea, 2005
- Jubilate* Culegere de imnuri creștine, vol. I, Ed. Jubilate, Oradea, 2003
- Jubilate* Culegere de imnuri creștine, vol. II, Ed. Jubilate, Oradea, 2018
- Moldoveanu, Nicolae *Cântările harului*, Ed. Stephanus, Germany, 1990
- Mureșan, Ionel *Clipe de har*, Ed. Arpeggione, Cluj-Napoca, 2008
- Scumpă Golgota, Cântări Corale Creștine* Editura Speranța Peregrinului, Chicago, 1997
- Stroici, Adrian *Spre slava Ta uniți*, Ed. Alfa, Piatra-Neamț, 2019
- Un ospăț nesfârșit*, culegere de piese corale pentru cor mixt Ed. Jubilate, 2012
- Vrednic este Mielul*, Antologie de cântări pentru coruri mixte vol. I, Ed. Agape, Făgăraș, 2006
- Vrednic este Mielul* Antologie de cântări pentru coruri mixte, vol. II, De la Betleem la Golgota, Ed. Agape, Făgăraș, 2008
- Comori vechi și noi* Selecție de cântări corale creștine, Ed. Romflair, Oradea, 2013

Bibliografie electronică

Anderson Warre, Mathiesen Thomas J., Boynton Susan, Ward Tom R., Caldwell John, Temperley Nicholas and Eskew Harry, *Hymn*, Grove Music Online, Oxford University Press, Web january 2001, <https://doi.org/10.1093/gmo/9781561592630.article.13648> (accesat 25 nov 2016)

Preserved Smith, *The live and Letter of Martin Luther*, New York, Barnes and Noble, Inc.1911,1968

Bejinariu Mihai Laurențiu, *Reflecții despre muzică și viața creștină* în rev. *Curierul adventist*, nr.100, 2014, <http://www.curieruladventist.ro/articol-principal/reflecii-despre-muzic-i-viaa-cretin145> (accesat 23/08/2019)

Bodea Dorin, *Un geniu al muzicii religioase- Ioan Chișmorie din Măderat*, rev. *Arq- știrile care te deșteaptă*, 28 feb. 2018, <http://www.arq.ro/un-geniu-al-muzicii-religioase-ioan-chismorie-maderatanul/20599> (accesat 09/08/2018)

Buhai Dumitru, *Despre Mihai Mia Iovin*, rev. *Ecoul*, 13 ian. 2008, <http://revista-ecoul.com/scriitori-despre-scriitori/dumitru-buhai-despre-mihai-mia-iovin/> (12/08/2018)

Cruger Johann, *Ah, Holy Jesus, how hast thou offended*, Center of church music, <https://songsandhymns.org/hymns/detail/ah-holy-jesus-how-hast-thou-offended> (accesat 7 iulie 2018)

Dodaro Mike, *Extra-liturgical music in Alienated in church*, 23 sept. 2005, <http://church-alienation.blogspot.com/2005/09/extra-liturgical-music.html> (accesat 15/10/2018)

Doukhan Lilianne, *Seventh-day Adventists*, Grove Music Online, Oxford University Press, Web october 2013, <https://doi.org/10.1093/gmo/9781561592630.article.A2252312>, (accesat 25 nov 2016)

Guthrie Randall, *Pentecostal and Renewal music*, Grove Music Online, Oxford University Press, Web january 2014, <https://doi.org/10.1093/gmo/9781561592630.article.A2257764J>. (accesat 25 nov 2016)

Marco Intraviata, *Note sul canto liturgico*, Duomo Monreale, <http://www.monrealeuomo.it/page.php?13>

Mihai Florin, *Cum s-a format comunitatea baptistă din România*, <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/cum-s-a-format-comunitatea-baptista-din-romania>, (accesat 16 august 2017)

Music David W., *Baptist church music*, Grove Music Online, Oxford University Press, Web january 2001, <https://doi.org/10.1093/gmo/9781561592630.article.46763> (accesat 25 nov 2016)

Temperly Nicholas, IV *Protestant*, Grove Music Online, Oxford University Press, Web nov. 2015, <http://www.oxfordmusiconline.com/subscriber/article/grove/music/13648>, (accesat 25 /11/ 2016)

<http://www.armoniiduhovnicesti.com/teodor-caciora/12/08/2018>

<http://culte.gov.ro>, (accesat 16/08/ 2017)

<https://www.encyclopedia.com/religion/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/liturgical-music-history>, (accesat 03/01/2019)

<https://www.facebook.com/CoralCrescendo/videos/444206816325492/>(accesat 22/08/2019)

<https://consonantis.ro> (accesat 15/07/2018)

http://www.corulevanghelic.ro/oferte/detaliu_2-1-4-3.htm (accesat 15/07/2019)

<http://www.golgota.ro/website/activitati/95-lucrare-muzicala> (08/08/2018)

<maps/hymns-and-hymnals-i-historical-developments> (accesat 15/10/2018)

<https://ioanagabrielad.wordpress.com/2019/05/21/fara-hotar-m-a-iubit/>(accesat 23/08/2019)

<http://miclea.inchinare.com/publicatii/> (accesat 20/05/2018)

<https://istorieevanghelica.ro/> (accesat 08/08/2018)

<https://www.youtube.com/watch?v=DEjh3aEBDDo> (accesat 12/07/2018)

<https://www.youtube.com/watch?v=CyhY-imASE4> (accesat 22/08/2019)

<https://www.youtube.com/watch?v=H2vMwgqLL0Y> (accesat 25/08/2019)

<https://www.youtube.com/watch?v=E5Es3bU8ji4> (accesat 23/08/2019)

<https://www.youtube.com/watch?v=E5Es3bU8ji4> (accesat 23/08/2019)

<https://www.youtube.com/watch?v=FGFXVoLxMg4&t=26s> (accesat 03/09/2019)

<https://jubilate.ro/ro/despre-jubilate> (accesat 20/06/2019)

<http://miclea.inchinare.com/publicatii/> (accesat 20/06/2019)

<http://mylogos.org/wpLogos/resources/school-of-music/> (accesat 14/10/2018)

<http://www.oratorium.ro/oratorium/prima-pagina.aspx> (accesat 8/08/2019)

<http://www.sperantatv.ro/web/concert-targoviste-23-12-2016/> (accesat 22/08/2019)

<https://www/.stephanus.ro/calatoria-crestinului/> (accesat 07/08/2019)

<http://www.tezaur-oastedomnului.ro/index.php/nicolae-moldoveanu/articole/4003-cantarile-13.%20domnului-nicolae-moldoveanu-x> (accesat 20/06/2019)

https://it.wikipedia.org/wiki/John_Bunyan (accesat 24/08/2019)

https://it.wikipedia.org/wiki/Il_pellegrinaggio_del_cristiano (accesat 24/08/2019)

<https://vimeo.com/73682552>, (accesat 20/09/2018)